

BOSHLANG‘ICH SINFLARIDA EKOLOGIK TA‘LIMNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Shonazaova Sevara Rashidovna

Termez Pedagogika Instituti “Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrasida o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Maqolada boshlang‘ich sinf tabiatshunoslik darslarida ekologik tushunchalarni rivojlantirish mazmuni, o‘qitish metodlari, shakl va vositalarini uyg‘unlashtirish, shuningdek, o‘quvchilarning ekologik madaniyatini oshirish, tabiat go‘zalligini his qilish, uni asrash tuyg‘ularini va shaxsiy hayotiy dunyoqarashni to‘g‘ri shakllantirish jihatlari yoritilgan.*

Kalit so‘zlar va tushunchalar: *boshlang‘ich ta‘lim, ekologik tushuncha, tamoyil, dars, shakl, metodlar, vositalar, muammo, ilmiy-ijodiy faoliyat.*

Yoshlarda ekologik ta‘limni rivojlantirish masalasining naqadar muhimligini e‘tirof qilgan holda ta‘kidlash mumkinki, bunday davra suhbatlari, munozaralar oliygo‘hlar qoshida tashkil qilingan radio yoki televideniye orqali namoyish qilinishi va talabalarning keng muhokamasiga qo‘yilishi yaxshi natijalarni beradi. Mustaqil tadqiqotchilik ishlarini olib borish davomida talabalar ko‘pgina statistik ma‘lumotlarni to‘playdilar, ilmiy - ommabop adabiyotlar, ma‘lumotnomalarni tahlil qiladilar, ekologiya sohasida ish olib borayotgan mutaxassislariga murojaat etadilar, to‘plangan natijalarni umumlashtiradilar.

Shu bilan birga, talabalar dunyo miqyosida ekologik muammolarning o‘rganilishi, ekologik tarbiya borasida olib borilayotgan ishlar qanday yo‘lga qo‘yilganligi bilan tanishish maqsadida, Internet orqali ko‘plab ma‘lumotlarni biladilar va ish tajribalarini qiyosiy tahlil qiladilar. Ekologik fojialarning oldini olishning birdan-bir yo‘li tabiatni muhofaza qilish, barcha tabiiy boyliklarimizdan oqilona foydalanishdir. Ammo, har bir inson qalbida ekologik madaniyatni shakllantirmay turib, bu borada kutilgan natijalarga erishish qiyin.

Yoshlar ongiga tabiatning o‘z qonun - qoidalari mavjudligini, tabiatdagi barcha hodisalar, o‘zgarishlar bir-biri bilan bog‘liqligini, umuman, insonning tabiatga to‘g‘ri munosabatda bo‘lishi lozimligi haqidagi tasavvurlarni singdirish, shubhasiz muhim ahamiyat kasb etadi .

Mazkur jarayonda, Vatanimiz tarixi va madaniyati, qadimiy urf-odatlarimizni har tomonlama o‘rganishga e‘tibor kuchaydi. Ta‘lim-tarbiya jarayonlarida buyuk ajdodlarimizning, ma‘naviy, madaniy, ekologik, ijtimoiy tarbiyaga oid meroslaridan kengroq foydalanishga imkoniyat yaratildi.

Ta‘limiy islohotlar ta‘lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilari, tadqiqotchilar va olimlarimiz uchun ulkan imkoniyatlar vujudga keltirdi.

Bu o‘z navbatida, o‘quvchilarga ekologik rivojlanish, uning mazmun-mohiyati, ahamiyati, shuningdek, mazkur fanni rivojlantirishning zaruriyatini. amalga

oshirilayotgan islohotlar, yaratilayotgan yangiliklar, fan - texnika yutuqlarini, ekologik rivojlanishlar asosida tushuntirish muhimligini ko'rsatadi, chunki o'quvchilar bugungi kunda yoshlarga qaratilayotgan e'tiborning qadriga yetishi va uni ob'ektiv baholashi, mustaqillik sharoitida ekologik tarbiya bilan bog'liq muammolarni o'rganish va uni yechimini topish masalalarining zaruriyatini to'g'ri va haqqoniy anglab yetishi hamda kelajakka ishonch hosil qilishi uchun ularda ekologik madaniyat shakllantirish va boyitish muhim ahamiyatga ega.

Eng aavvalo, tejamkorlik, ekologik bilim, iqtisodiy madaniyat, xalqimiz tomonidan saqlanib kelinayotgan an'analar, umuminsoniy an'analar, milliy an'analar, Vatan, Vatan tuyg'usi, Vatanga muhabbat, vatanparvarlik, fidoyilik, insonparvarlik, milliylik, milliy ong, milliy o'z-o'zini anglash, qadriyatlar, umuminsoniy qadriyatlar, milliy qadriyatlar, manfaat, milliy manfaatlar, milliy g'urur, milliy g'oya, urf- odatlar va rasm-rusumlar, ma'naviyat, ma'naviy jasorat va boshqa qator asosiy tushunchalarning mazmun- mohiyatini yoritish zarur.

Ta'lim muassasalarida ma'naviy - ma'rifiy ishlarni tashkil etish orqali o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etuvchi asosiy tushunchalarning mazmun-mohiyatini va ahamiyatini asosli va aniq tarzda o'quvchilarga yoritib berilishi ularda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar, ularning bugungi kundagi ijobiy natijalari, yaratilayotgan yangiliklar va ularning ahamiyati, ijtimoiy-ekologik rivojlanishlar bo'yicha ijobiy tasavvurlar shakllantirish bilan bir qatorda, o'quvchilarda Vatanga muhabbat, e'tiqod va sadoqat, Davlat ramzlariga, umummilliy qadriyatlar va milliy urf-odatlariga hurmat, vatanparvarlik va insonparvarlik, kelajakka ishonch tuyg'ularini shakllantiradi.

Muxtasar qilib aytganda, ularda ekologik ta'limni rivojlantiradi. Buni biz quyidagi asosiy tushunchalarning mazmun-mohiyatini va ahamiyatini yoritilishida ko'rishimiz mumkin. Boshlang'ich sinflarda ekologik ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishga, xalqimizning umuminsoniy qadriyatlarga sodiqligi, xalqimiz adolat, tenglik, ahil qo'shnichilik va insonparvarlikning nozik kurtaklarini asrlar osha avaylab asrab kelganligi, O'zbekistonni yangilanishning oliy maqsadi ana shu an'analarni qayta tiklash, ularga yangi mazmun bag'ishlash, zaminimizda tinchlik va demokratiya, farovonlik, madaniyat, vijdon erkinligi va har bir kishining kamol topishiga erishish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish.

Bozor iqtisodi bilan bog'liq muammolarni to'g'ri tahlil qilish, ularni yechimini topish haqidagi keng ma'lumotlarni berish muhim sanaladi. Sababi, inson o'z ehtiyojlarini qondirishi va ko'zlagan maqsadlariga erishishi uchun chidamlilik, irodaviylik, sabr toqat, qanoatlilik, erkin fikrlilik va ongli faoliyatni boshqara olish kabilar zarur sanaladi. Buning uchun eng avvalo, u yashayotgan yurt, ya'ni Vatan mustaqilligi, uning ravnaqi, ekologik rivojlanishi muhim ahamiyatga ega ekanligi ayni haqiqat.

Binobarin, boshlang'ich sinflarda ekologik ta'limni rivojlantirishni quyidagi yo'nalishlarda tashkil etish maqsadga muvofiqdir:

1. O‘quvchilarni tabiat go‘zalliklarini sevish, ulardan estetik zavq olish ruhida tarbiyalash.

2. Jonli va jonsiz tabiatni rivojlanish qonuniyatlari, tabiat va jamiyat o‘rtasidagi murakkab o‘zaro munosabatlar insonning tabiatga ta’sir oqibatlarini haqidagi tushunchalarni shakllantirish.

3. O‘quvchilarda ekologik ta’limni rivojlantirishni tarbiyalash.

4. Tabiatni sevishga, undan to‘g‘ri va ongli ravishda foydalana bilishga undash.

O‘quvchilarda tabiat oldida mas’uliyatni his etish va anglash malakasini rivojlantirishdan iborat.

Ta’lim mazmunini takomillashtirish, ilmiy, hayotiy, qiziqarli materiallar va innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida amalga oshirilishi zarur. Ana shunday materiallardan biri suv haqidagi bilimlar tizimi hisoblanadi.

O‘quvchilarda ekologik ta’limni rivojlantirishida ularda o‘zaro ta’sirni amalga oshiruvchi omillardan biri o‘quvchilarni ta’lim jarayonida ijodiy ta’sir ko‘rsatishga motivlashtirish hisoblanadi. Ayrim tadqiqotchilarning ta’kidlashiga ko‘ra, insonning o‘zi tomonidan mustaqil ravishda egallangan tushunchalari muhim ahamiyat kasb etadi va bu mustaqil ta’lim jarayonida, ya’ni o‘quvchiga o‘qituvchi tomonidan an’anaviy ravishda o‘rgatilmaganda, mustaqil fikrlash jarayonida vujudga keladi, mazkur jarayonda muhokama qilinayotgan muammoning mazmun va mohiyati tushuniladi va tahlil qilinadi, reflektiv faoliyat amalga oshadi.

Bizning fikrimizcha, o‘quvchilarda ekologik ta’limni rivojlantirish jarayonida ijodiy ta’sir ko‘rsatishga motivlashtirish ularning faolligini ta’minlashga xizmat qiladi, o‘z navbatida ijodiy faollik ham o‘zaro ta’sirini amalga oshiruvchi omillardan biri hisoblanadi.

Yoshlarda ekologik ekologik ta’limni rivojlantirish masalasining naqadar muhimligini e’tirof qilgan holda ta’kidlash mumkinki, bunday davra suhbatlari, munozaralar oliygohlar qoshida tashkil qilingan radio yoki televidenie orqali namoyish qilinishi va talabalarning keng muhokamasiga qo‘yilishi yaxshi natijalarni beradi.

Shu bilan birga, o‘quvchilar tomonidan dunyo miqyosidagi ekologik muammolarning o‘rganilishi, ekologik tarbiya borasida olib borilayotgan ishlar qanday yo‘lga qo‘yilganligi bilan tanishish maqsadida, Internet orqali ko‘plab ma’lumotlarni biladilar va tajribalarini qiyosiy tahlil qiladilar. Ekologik fojialarning oldini olishning birdan-bir yo‘li tabiatni muhofaza qilish, barcha tabiiy boyliklarimizdan oqilona foydalanishdir. Ammo, har bir inson qalbida ekologik madaniyatni shakllantirmay turib, bu borada kutilgan natijalarga erishish qiyin.

Yoshlar ongiga tabiatning o‘z qonun - qoidalari mavjudligini, tabiatdagi barcha hodisalar, o‘zgarishlar bir-biri bilan bog‘liqligini, umuman, insonning tabiatga to‘g‘ri munosabatda bo‘lishi lozimligi haqidagi tasavvurlarni singdirish, shubhasiz muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur jarayonda, Vatanimiz tarixi va madaniyati, qadimiy urf-odatlarimizni har tomonlama o‘rganishga e’tibor kuchaydi. Ta’lim - tarbiya

jarayonlarida buyuk ajdodlarimizning, ma'naviy, madaniy, ekologik, ijtimoiy tarbiyaga oid meroslaridan kengroq foydalanishga imkoniyat yaratildi.

Ta'limiy islohotlar ta'lim - tarbiya jarayoni ishtirokchilari, tadqiqotchilar va olimlarimiz uchun ulkan imkoniyatlar vujudga keltirdi. Bu o'z navbatida, o'quvchilarga ekologik rivojlanish, uning mazmun - mohiyati, ahamiyati, shuningdek, mazkur fanni rivojlantirishning zaruriyatini. amalga oshirilayotgan islohotlar, yaratilayotgan yangiliklar, fan-texnika yutuqlarini, ekologik rivojlanishlar asosida tushuntirish muhimligini ko'rsatadi, chunki o'quvchilar bugungi kunda yoshlarga qaratilayotgan e'tiborning qadriga yetishi va uni ob'ektiv baholashi, mustaqillik sharoitida ekologik tarbiya bilan bog'liq muammolarni o'rganish va uni yechimini topish masalalarining zaruriyatini to'g'ri va haqqoniy anglab yetishi hamda kelajakka ishonch hosil qilishi uchun ularda ekologik madaniyat shakllantirish va boyitish muhim ahamiyatga ega [2.8;99-b].

Shunday qilib, mavzu dolzarbligining quyidagi bosh omillari mavjud:

- dunyo miqyosida ekologik ta'limning zamonaviy talablari va rivojlanish tendensiyalar;
- ekologik ta'limni rivojlantirish asosida o'z faoliyatini tashkil qila oluvchi texnik kadrlarga bo'lgan talabning ortib borayotganligi;
- pedagog kadrlarning ekologik ta'limni rivojlantirishga doir mutaxassislik kompetensiyasiga bo'lgan talabning o'zgarganligi va uning takomillashuvi taqozo etilayotganligi.

Xo'sh, ekologik ta'limni rivojlantirish va uni shakllantirish nima degani, u tarixiy-ijtimoiy jihatdan nimani anglatadi, uning pedagogik mohiyati nimadan iborat? Ekologiya inson voqeligi bilan bog'liqlikda atrof-muhit tarqqiyoti, shart-sharoitlari, qonuniyatlari borasidagi fan hisoblanadi.

Ekologik ta'limni rivojlantirish ekologik bilimlarning zamonaviy tarkibiy qismi. XXI asrda ekologik bilimlar taraqqiyotining zamonaviy bosqichi sifatida ekologik xavfsizlik madaniyati vujudga kelgan.

Bu munosabatlar mohiyatini kichik yoshdagi o'quvchilar ongiga yetkaza olish, ularning tabiatga bo'lgan munosabatini to'g'ri ravishda amalga oshira bilishga o'rgatish ekologik ta'limning asosiy negizini tashkil qiladi. Ekologik bilimlarning ilmiy asoslari nazariy, amaliy bilimlari va mustaqil ishlar jarayonida tushuntiriladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik ta'limni rivojlantirishda asosiy e'tibor atrof - muhit muhofazasi, tabiatdan oqilona va tejamkorlik bilan foydalanish, atrof - muhitni yaxshilashga qaratilgan texnologiyalarni qo'llash bilan bog'liq bo'lgan global bilimlarga katta ahamiyat beriladi.

Shuningdek, barqaror rivojlanish, global va hududiy - ekologik muammolarni bilish bilan bog'liq bo'lgan masalalarga e'tibor qaratiladi. Shu bilan birga ekologik madaniyatning asosiy manbalaridan biri hisoblangan. O'zbek xalqining ma'naviy qadriyatlarini, tabiatni, atrof - muhitni va madaniy meroslarini asrab - avaylash bilan bog'liq qadriyatlarni himoya qilish, saqlash, ularni ko'paytirish va kelajak avlodlarga

yetkazish bilan bog‘liq bo‘lgan shaxsiy mas‘uliyat, vijdonlilik, burchga sadoqat, qat‘iyatlilik, tashabbuskorlik kabi fazilatlar shakllanadi va ular rivojlantiriladi.

Xulosa o‘rnida shuni aytish lozimki, bugungu kunda, ekologik noxushliklar ko‘pincha ekologik qonunlarni bilmaslik hamda ularga rioya etmaslik oqibatida kelib chiqadi. Shu sababdan, sog‘lom tabiiy atrof-muhitni saqlash ko‘p jihatdan o‘quvchi yoshlarning ekologiya qonunchiligi to‘g‘risida qay darajada xabardorligi va unga amalda rioya etishligiga bog‘liq bo‘ladi.

Shuningdek, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik ta‘limni rivojlantirish faoliyatini tashkil qilishga yo‘naltirilgan sinfdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarning asosiy xususiyati - o‘quvchini ijtimoiy hayotga tayyorlashdan iboratdir. O‘quvchi kundalik ishlarining davomi sifatida sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarda bevosita turli mazmundagi suhbatlar, savol-javoblarda qatnashadi, kechalarni tashkil qilishda ishtirok etadi, rollarni bajaradi, tinglaydi, qolaversa, bular orqali bilimi va ma‘naviy dunyosi boyib boradi.

Har bir fan sohasida ilmiy izlanishlar olib boruvchi o‘z tadqiqoti jarayonida ob‘ektni o‘rganish uchun turli metodlardan foydalanadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatdiki, ekologik tarbiya va tabiatni muhofazasi turli davrda turlicha izohlangan. Davrlar inson faoliyatining tabiatga ta‘siri va tabiatni muhofaza qilish zarurati, ekologik tabiyaning tarixiy asoslari kishilik jamiyatining rivojlanish davrlarida o‘z aksini topgan.

Ayonki, inson tabiatning bir bo‘lagi, yani tabiat insonni yaratgan. Lekin, inson jisman va aqlan rivojlanishi bilan tabiatga ozor bera boshlagan. Texnika rivojlanishi o‘z navbatida foydali qazilmalardan keng miqyosida foydalanishga olib keldi. Tarixdan ma‘lumki, bazi rivojlangan mamlakatlar o‘zga hududlarni o‘z mustamlakalariga aylantirdi, bu yerlarning tabiiy boyliklaridan vahshiyona foydalandilar, o‘rmonlar kesildi, o‘simlik va hayvonlar qirildi, foydali qazilmalarning tiklanish yoki tiklanmasligi e‘tiborga olinmasdan ishlatildi. Oqibatda, fauna va floraning ko‘plab turlari yo‘q bo‘lib ketdi.

Bugungi kunda, ekologik tarbiya, ekologik madaniyat masalalariga katta e‘tibor qaratilmoqda. Aynan boshlang‘ich sinflarda dars va darsdan tashqari vaqtlarda ekologik tarbiya muntazam berilmoqda. Ekologik tarbiya berish maqsadida darsliklar tarkibiga ham bir qancha mavzular kiritilganki, bu albatta o‘quvchilarning bilim tarbiyasini oshiradi.

Jumladan, boshlang‘ich sinflarda ekologik tarbiya berish dars va darsdan tashqari vaqtlarda amalga oshiradi. Darsdan tashqari vaqtlarda o‘quvchilarni tabiat qo‘yniga, tabiat muzeylariga sayohatga olib chiqib, shanbaliklar, suhbatlar, ertaliklar o‘tkazish jarayonida ekologik tarbiya shakllantiriladi.

Dars jarayonida o‘quvchilarda ekologik ta‘limni rivojlantirish o‘qituvchi hikoyasi hamda darsliklarda o‘z ifodasini topgan mavzular orqali oladilar.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari “Atrofimizdagi olam”, “Tabiatshunoslik” darslaridan juda ko‘p ekologik ta‘lim-tarbiya oladilar. Ular tabiatni sevisgga,

o'simliklarni ardoqlashga, hayvonlarni parvarish qilishga o'rganadilar. Shuningdek, tabiat boyliklari haqida ma'lumotlarga ega bo'ladilar.

Umuman o'quvchiga ekologik tarbiya berishga doir mavzular tabiatshunoslik darslariga kiritilgan. Shunga qo'shimcha tarzda aytish mumkinki, bu darsliklarda esa ekologik madaniyatni singdiruvchi mavzular kiritilsa va milliy marosimimizdan foydalanib o'quvchilar ongiga yetkazilsa maqsadga muvofiq bo'lar edi. Bunda milliy marosimimizda aks etgan (hikoya, rivoyat, topishmoq, hadislar, hikmatlarda maqollar) ekologik tarbiyaga oid misollar keltirilsa, o'quvchilarning bilim saviyasi yanada yuqori bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik ta'limni rivojlantirishda odobnoma darslarining o'rni beqiyosdir. Shuni hisobga olib odobnoma darsliklarida ekologik ta'lim-tarbiya beruvchi mavzular qisman bo'lsada o'z aksini topgan.

Ta'kidlash o'rinliki, bolalik davri inson hayotining ilk betashvish bosqichi hisoblanadi. Bolalar atrof-muhit va unda ro'y berayotgan hodisalarni anglashga emotsional-hissiy yondashadilar. Buning natijasida ularda, asta-sekin hodisalar mohiyatini ifodalovchi shaxsiy qarash, sifat va mustaqil munosabat shakllanib, ularning ruhiyatida saqlanib qoladi. Tabiatning kuchli tarbiyaviy salohiyatini hisobga olib, oila bilan birgalikda tabiat qo'yniga sayohat uyushtirish o'z navbatida bolalarning kuzatuvchanligini, o'rab turgan tabiiy muhitdan estetik zavqlanishini, hamdardlik tuyg'usini, tabiat qo'ynida o'zlarini qanday tutish qoidalari va odobini shakllantirishga, ularning sog'lom, ma'naviy va intellektual rivojlanishiga yordam beradi.

Ota-onasining atrof-muhitga hatti-harakati bolada qanday munosabat uyg'otadi? Axlal va chiqindilarni duch kelgan yerlarga to'kish, uni yondirish, ayniqsa kuzgi xazonrezgi davrda xazonlarni yoqib havoni bulg'aydigan noxush holatlarga beixtiyor ko'zimiz tushadi. Eng achinarlisi, biz ba'zan bu jarayonga bolalarni ham tortmoqdamiz, shu kabi ishlarni ularga buyurib oxir-oqibatda ularni bunday salbiy harakatlarning bevosita ishtirokchisiga ham aylantiramiz. O'z navbatida esa bolalar kattalar harakatidan, munosabatidan o'rnatiladilar.

Bolalarning atrof-muhitga bo'lgan nojo'ya munosabatiga ota-onalar munosabat bildirishlari va buning salbiy oqibatini tushuntirib, tabiiy muhit tozaligi, havoning musaffoligi, avvalombor bizning salomatligimiz, hayotimiz barqarorligini ta'minlashni astoydil uqtirishlari lozim. "Toza muhit bu sog'lom hayot muhiti" qoidasini oilaning turmush tarsi va dunyoqarashi, kundalik zaruriyati amaliy ko'nikmasi va hayotiy ehtiyojiga aylantirish zarurdir.

Bolada sog'lom turmush tarzining ilk qoidalarini shakllantirishda ota-onalar atrof-muhitni muhofaza qilish, uning tozaligini saqlash, suv, havo va tuproqni ifloslantirmaslik, ulardan tejamkorlik bilan foydalanish har birimizning qonuniy ham insoniy burchimiz ekanligini hayotiy misollarga tayanib astoydil uqtirishlari lozim.

Boshlang'ich ta'limda o'quvchi yoshlar jonli va jonsiz tabiat to'g'risida dastlabki bilimlarga ega bo'lish bilan bir qatorda ularni vatanga muhabbat ruhida

tarbiyalshga, shaxs va tabiat mustaqil qadriyat ekanligiga, insonning tabiatdagi ahamiyati va o'rnini ularning ongiga singdirishga, suv, tuproq va havoni toza saqlash, atrof-muhitning go'zalligini anglashga qaratilgan boshlang'ich fazilatlar shakllantiriladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga dars jarayonida ekologik ta'limni rivojlantirishni doimiy ravishda o'qish, odobnoma, tabiat darslari orqali bolalarga atrof-muhit, o'simlik, hayvonlar haqida ma'lumot beriladi hamda tozalik va ozodalikka rioya qilish tabiatdagi barcha narsalarni sarab - avaylashni singdirilib boriladi. O'quvchilarga dars jarayonida ekologik tarbiya berish ularning ma'naviy-axloqiy jihatidan kamolotiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bu darslarda ekologik tarbiya berishda o'qituvchilar og'zaki ko'rgazmalilik, izlanuvchanlik, suhbat metodlaridan keng foydalaniladi.

Shuningdek, bola bilimining samarali bo'lishi uchun hamda ma'lum natijalarga erishish uchun o'qitishning yangi pedagogik texnologiyalardan keng foydalaniladi. Bolaning maktabda dars jarayonida olayotgan ta'lim-tarbiyasi ularning shaxs sifatidagi insoniy kamolotida muhim o'rin egallaydi. Hayotga bo'lgan qiziqish ijobiy xislatlar, tabiatni asrab-avaylash, har bir narsaga muhim ekanligi nazari bilan qarash o'quvchilarda ekologik tarbiyaning natijasi sifatida namoyon bo'ladi. Jumladan, dars jarayonida bolaga ekologik ta'limni rivojlantirishda turli xalq og'zaki ijod namunalari, she'rlar, qo'shiqlardan foydalaniladi.

Umumiy o'rta ta'lim bosqichida bilim oluvchi o'quvchilarga o'simlik va hayvonlarning xilma-xilligi, ularning tabiatdagi o'rnini, tabiatning bir bo'lagi ekanligi, ular o'zaro hamda atrof-muhit bilan bog'liqligi haqidagi ma'lumotlar bilan tanishtiriladi. Shu bilan birga ularda ekologik ta'limni rivojlantirishga keng imkoniyatlar yaratiladi. Inson sog'-salomatligini saqlash maqsadida atrof-muhit tozaligini muhofaza qilish, sog'lomlashtirish tadbirlari bilan tanishtirish, o'zbek xalqining ekologik qadriyatlari bilan bog'liq bayramlar, sayllar va hasharlarda ishtirok etish orqali ekologik fazilatlar shakllantiriladi. Bu fazilatlar asosan, axloqiy-ekologik onglilik, ekologik qadriyatlarni ardoqlash va mehnatsevarlik kabilardan iborat.

Boshlag'ich ta'limida ekologik bilimlarini dialektik dunyoqarash asosida o'rganish bilan birga ularda ekologik madaniyatning asosiy fazilatlarini shakllantiriladi. Bunda avvalo, huquqiy ekologik tarbiyaga alohida ahamiyat beriladi.

Kichik yoshdagi maktab o'quvchilarining ekologik bilim olishda asosiy e'tibor atrof-muhit muhofazasi, tabiatdan oqilona va tejamkorlik bilan foydalanish, atrof-muhitni yaxshilashga qaratilgan texnologiyalarni qo'llash bilan bog'liq bo'lgan global bilimlarga katta ahamiyat beriladi. Shuningdek, barqaror rivojlanish, global va hududiy - ekologik muammolarni bilish bilan bog'liq bo'lgan masalalarga e'tibor qaratiladi.

Shu bilan birga ekologik ta'limni rivojlantirishning asosiy manbalaridan biri hisoblangan o'zbek xalqining ma'naviy qadriyatlari, tabiatni, atrof-muhitni va

madaniy meroslarini asrab-avaylash bilan bog‘liq qadriyatlarini himoya qilish, saqlash. Ularni ko‘paytirish va kelajak avlodga yetkazish bilan bog‘liq bo‘lgan shaxsiy mas‘uliyat, vijdonlilik, burchga sadoqat, qat‘iyatlilik, tashabbuskorlik kabi fazilatlar shakllanadi va ular rivojlantiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Ta‘lim to‘g‘risidagi qonunning yangi taxriri 2020-yilning 23 - sentabrda O‘RQ-637 son.
2. “Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. //“O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining axborotnomasi” 1993 yil. 1-son, 11-modda.
3. Norbo‘tayev X.B. Boshlang‘ich sinflarda fanlararo ekologik tarbiya //Zamonaviy ta‘lim. - 2018. 11-son. - B. 53-58.
4. Sharipova D., Xodiyeva D.P., Sharipov M.K. Tabiatshunoslikni va uni o‘qitish metodikasi. darslik.T.. “ Barkamol fayz media” nashriyoti. 2018.
5. Nishonova N.O‘. Umumiy o‘rta ta‘lim maktab o‘quvchilarining ekologik madaniyatini shakllantirish: Avtoref. diss. ... kand. ped. nauk. - Toshkent, 2001. - 21 b.